

هنر شهری لبه دریاچه و نقش آن در ایجاد
خاطره، عکس: نگارنده، ۱۳۸۹.

گردشگری ساحلی پایدار طراحی منظر ساحلی شهر سوژو

در حال حاضر، مقوله گردشگری به عنوان یک صنعت و یکی از عوامل تأثیرگذار بر جنبه‌های گوناگون محیطی (روستایی یا شهری)، در ارتباط با تفرجگاه‌ها و سایت‌های گردشگری مطرح است که از مهم‌ترین آن می‌توان به گردشگری ساحلی اشاره نمود. امروزه گردشگری ساحلی از بزرگترین فعالیت‌های جهان به شمار می‌آید که با رشد روزافزون خود به فعالیتی چند منظوره تبدیل شده است. به طوری که توسعه گردشگری و تفریحات مربوط به آن از عوامل مؤثر در شکل‌دهی الگوی توسعه نواحی ساحلی بوده و تأمین‌کننده مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی زیادی برای میزبان است. در این نوشتار به آزمون موضوع در برنامه‌ریزی جامع منظر ساحلی شهر سوژو پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی: گردشگری ساحلی، منظر ساحلی، شهر سوژو، برنامه‌ریزی منظر.

گردشگری ساحلی

ریشه گردشگری در مناطق ساحلی را باید در دوران روم باستان، هنگامی که اولین خانه‌های رومی در بخش شمالی آیین پنینسولا^۱ ساخته شد، جستجو کرد. در طول قرن‌ها فرهنگ آن رشد کرده، به گونه‌ای که از نیمه قرن ۱۸، به عنوان یکی از ویژگی‌های وابسته به دریا مطرح شده و از نیمه دوم قرن بیستم نیز تفرجگاه‌های ساحلی با گسترش انبوه گردشگران روبه رو شده است (UNEP, 2009). آنچه مسلم است ساحل به عنوان یکی از ظرفیت‌های ارتقای منظر شهری، نقش مهمی را در جذب گردشگر ایفا می‌نماید. گذراندن اوقات فراغت در کنار برقراری تعاملات اجتماعی و همچنین خاطره‌انگیزی و ارتباط با جنبه‌های گوناگون آب و ...، عرصه طبیعی سواحل را به یک مکان دلپذیر و محبوب گردشگران تبدیل کرده است. تفرجگاه‌های ساحلی، با رویکردهای جدیدی در ارتباط با توسعه و گسترش رو به رو است؛ از مهم‌ترین تغییرات حاصله در فرایند شکل‌گیری و گسترش گردشگری ساحلی، می‌توان تغییر نوع نگاه گردشگر در برخورد با تفرجگاه ساحلی را نام برد. زمانی، نیاز گردشگران تنها در بازدید از ساحل و دریا تعریف می‌شد، در حالی که گردشگر امروزی در جستجوی تجربیات متفاوتی از فعالیت‌های ورزشی، تفریحی، فرهنگی و میراث طبیعی است (archnoise.com).

قدر مسلم جوابگویی به این تغییر نگاه، مستلزم برنامه‌ریزی همه جانبه است؛ چراکه در غیر این صورت صنعت گردشگری که آن را «صنعت بدون دود» نیز نامیده‌اند، موجب از دست رفتن منابع فرهنگی و طبیعی می‌شود. از این رو مبحث ظرفیت تحمل^۲ به عنوان یک نکته مهم در توسعه پایدار

تفرجگاه‌های ساحلی باید مد نظر قرار گیرد (Gunn, 1994). ظرفیت تحمل را می‌توان حداکثر تعداد افرادی که بدون افت کیفیت تجربه تفریحی از محیط استفاده می‌نمایند، تعریف کرد. البته باید به این تعریف، عبارت بدون ایجاد اثرات منفی ناخوشایند بر جامعه، اقتصاد و فرهنگ مقصد گردشگری را نیز اضافه نمود (Inskip, 1991). از این رو گردشگری هم می‌تواند اثرات مثبت بر محیط زیست بگذارد و هم اثرات منفی و یا اینکه هیچ اثر قابل توجهی نداشته باشد؛ که این امر در ارتباط با برنامه توسعه و چگونگی برنامه‌ریزی و مدیریت مشخص می‌شود. پیامدهای مثبت آن، در ایجاد و افزایش امکانات رفاهی، زمینه‌های اشتغال، تعاملات فرهنگی، آشنایی با ناشناخته‌ها و بهبود پایه‌های اقتصادی تحقق می‌یابد و اگر توسعه گردشگری و برنامه‌ریزی آن با دقت صورت نگیرد، شاهد اثرات منفی و نامطلوبی همچون انواع آلودگی‌ها در زمینه‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی خواهیم بود (کریمی، ۱۳۸۸).

ساحل دریاچه جینجی در شهر سوژو

یکی از نمونه‌های موفق تفرجگاه ساحلی را می‌توان در شهر «سوژو»^۳، در کنار دریاچه جینجی، مشاهده نمود. این شهر با بیش از ۴۰۰۰ هزار سال قدمت، در زمره شهرهای فرهنگی و تاریخی جهان قرار دارد. از آنجا که ۴۲ درصد شهر سوژو را آب فرا گرفته است، این شهر راه «ونیز مشرق زمین» نیز نامیده‌اند. دریاچه «جینجی»^۴ واقع در بخش مدرن این شهر، هم اکنون به یک تفرجگاه ساحلی برای گردشگران تبدیل شده است (iflaonline.org). اهمیت پروژه این ساحل به عنوان یک مدل موفق گردشگری ساحلی،

فرشاد کازرونی
کارشناس ارشد
معماری منظر

FAHRSHADKAZEROONI@YAHOO.COM

طرح کلی، ناحیه اطراف دریاچه را به دو منطقه اصلی تقسیم می‌کند. نیمه شمال غربی و نیمه جنوب شرقی که هر کدام متناسب با ویژگی‌های خود دارای شخصیتی متفاوت است. در نیمه شمال غربی که دارای تراکم جمعیتی بالاتری است، فعالیت‌هایی نظیر دهکده‌های هنری و سرگرمی، توقفگاه قایق‌های تفریحی و همچنین مسیرهای متنوع پیاده‌روی که عابرین را به استفاده از قایق‌سواری، شنا و سایر فعالیت‌های مرتبط با آب ترغیب می‌سازد، وجود دارد و در نیمه جنوب شرقی نیز با توجه به تراکم جمعیتی کمتر، شامل کانال‌های طبیعی و راه‌های آبی است که فضاهایی خصوصی‌تر و آرام‌تر را فراهم ساخته است. بخش‌های فوق‌الذکر توسط مسیرهای متعدد پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و دو در محیط ۱۴/۵ کیلومتری اطراف دریاچه به یکدیگر مرتبط می‌شود.

تیم طراحی در این پروژه ضمن توجه و حساسیت نسبت به تاریخ و فرهنگ شهر تاریخی سوژو توانسته است انتظار مسئولین شهر را فراهم آورد (www.djc.com). از این رو طی یک برنامه‌ریزی همه‌جانبه، گردشگران در این شهر با یک سیر تکاملی از فضاهای باستانی و باغ‌های سنتی در بخش‌های قدیمی تا پلازاهای بزرگ دریاچه جینجی در بخش مدرن رو به رو می‌شوند و به این شکل در یک پیوند همه‌جانبه و مناسب بین بافت قدیمی و جدید، شهر سوژو ضمن ارج نهادن به فرهنگ و تمدن خود و همچنین جاذبه‌های طبیعی، توانسته است میزبان طیف وسیعی از گردشگران باشد.

به گونه‌ای است که طرح منظر آن در سال ۲۰۰۳ موفق به دریافت جایزه از جامعه معماران منظر آمریکا شد؛ همچنین در سال ۲۰۰۵ در ارتباط با مبحث گردشگری، موفق به دریافت جایزه اسکار توریست^۲ شده است (suzhou.gov.cn). این پروژه که هم‌اکنون دریاچه جینجی را به یکی از قطب‌های گردشگری شهر سوژو تبدیل کرده، محصول هم‌فکری و کارگروهی تعداد زیادی مهندسین و متخصصان در حوزه‌های گوناگون منظر شهری است. در سال ۱۹۹۸ کمیته ناظر بر توسعه مناظر و فضاهای ساحلی شهر سوژو، گروه طراحی EDAA را برای طرح جامع دریاچه جینجی به خدمت گرفت. این طرح منظر، اطراف دریاچه جینجی را از حالت روستایی و کشاورزی آن به یک منطقه مدرن شهری مبدل ساخت که از کاربری‌های گوناگون جنبه‌های فرهنگی و طبیعی برخوردار شده است.

معیارهای طراحی منظر ساحل شهر سوژو

این طرح منظر در حدود ۵۵۰ هکتار از اطراف دریاچه جینجی را پوشش می‌دهد و توانسته است، ضمن تلفیق هنرمندان معماری و فضاهای باز، با ممانعت از گسترش وسایل نقلیه در اطراف دریاچه و توجه به مسایل اکولوژیک شهری همچون کنترل کیفیت آب دریاچه و نگهداری از محیط‌های طبیعی، در کنار جاذبه‌های دیگر شهر سوژو، هویت شاخصی را برای این ناحیه فراهم آورد.

جمع‌بندی

توسعه گردشگری پایدار، توسعه‌ای هماهنگ و هم‌سو بین طبیعت و گردشگر است که نیازهای حال حاضر را برآورده کند، بدون اینکه توانایی نسل‌های آتی را در برآوردن نیازهای خود به مخاطره اندازد (سلطانی لرگانی، ۱۳۷۸). مسلماً این نوع نگاه بدون لحاظ نمودن اصول حفاظت از محیط زیست و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی در برنامه‌ریزی‌های کلان امکان‌پذیر نخواهد بود. در این میان، تفرجگاه‌های ساحلی به عنوان یکی از مهم‌ترین و محبوب‌ترین سایت‌های طبیعی گردشگری نیازمند نگرشی همه‌جانبه و پایدار است تا موجب ارتقای منظر شهری در ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و توسعه‌های آتی شود. بدیهی است که با توجه به پتانسیل‌های موجود در زمینه گردشگری ساحلی کشور ایران نیز، یک برنامه‌ریزی همه‌جانبه و پایدار می‌تواند در بهبود مناظر ساحلی کشورمان تأثیرگذار باشد.

پی‌نوشت

- 1- Apennine Peninsula
- 2- carrying Capacity
- 3- Suzhou City
- 4- Jinji Lake
- 5- Merit Award
- 6- American Society of Landscape Architecture [ASLA]
- 7- Oscar Tourist
- 8- The Suzhou Industrial Park Administrative Committee [SIPAC]

منابع

- داس ویل، راجر (۱۳۷۸) *مدیریت جهانگردی، مبانی، راهبردها و آثار*، ترجمه: دکتر اعرابی و داوود ایزدی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
- سلطانی لرگانی، افسانه (۱۳۷۸) *ریزیابی زیست‌محیطی پروژه‌های سه‌گانه رودخانه چالوس با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)*؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد گروه محیط زیست و شیلات، دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران، صفحه ۱۱.
- کریمی، طاهره (۱۳۸۸) *انترت جغرافیایی و زیست‌محیطی گردشگری ساحلی و توسعه پایدار آن*، اداره آموزش و پرورش ابرهر.
- Gunn, Clare A (1994) *Tourism Planning, Basics, Concepts, Cases*; Third edition, Taylor & Francis, PP: 85-101.
- Inskip, Edward (1991) *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Approach*.
- United National Environment Program (UNEP) (2009) *Sustainable Coastal Tourism: An Integrated Planning and Management Approach*, p:10.
- www.archnoise.com, Articles, coastaltourism, No9.
- www.djc.com
- www.iffaonline.org
- www.suzhou.gov.cn, news, visited on 28/1/2006.

